

Buna-credință în contracte. Funcția interpretativă a bunei-credințe

Good Faith in Contracts. The Interpretative Function of Good Faith

Sorin-Claude MODREANU¹

Rezumat: Buna-credință reprezintă una dintre cele patru valori juridico-morale cardinale ale dreptului, alături de autonomia de voință, echitate și obligația de iubire a aproapelui. Avându-și rădăcinile în dreptul roman, definiția, conținutul concret, efectele și funcțiile acestui concept au făcut obiectul unor ample dezbateri și studii, nefiind nici până în prezent un subiect care să poată fi considerat epuizat. Din perspectiva funcțiilor bunei-credințe în context contractual, funcția interpretativă necesită o analiză amănunțită. Principalul înțeles al acestei funcții este dat de necesitatea interpretării contractelor potrivit voinței comune reale a părților. O importantă discuție care generează divergențe în doctrină privește distincția sau suprapunerea între această funcție și funcția completivă a bunei-credințe. În concret, este necesar să se stabilească în ce măsură trebuie și poate fi utilizat conceptul de bună-credință ca o regulă de interpretare contractuală, fără ca această activitate să se transforme într-o operațiune de completare a contractului de către judecător.

Cuvinte-cheie: Bună-credință, funcții, contract, interpretare.

Abstract: Good-faith is one of the four cardinal legal-moral values of law, together with free will, equity and the obligation to love one's neighbor. With its roots in Roman law, the definition, specific content, effects and functions of this concept have been the subject of extensive debate and study, and it is still not a subject that can be considered exhausted. From the point of view of the functions of good faith in a contractual context, the interpretative function requires detailed analysis. The main meaning of this function is given by the need to interpret contracts according to the real common intention of the parties. An important discussion that generates divergences in the legal literature concerns the distinction or overlap between this function and the completive function of good faith. In concrete terms, it is necessary to determine to what extent the concept of good faith should and can be used as a rule of contractual interpretation, without this activity turning into a completive operation carried by the judge.

Keywords: Good faith, functions, contract, interpretation.

¹ Doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, e-mail: modreanu.sorin@yahoo.com.

1. Introducere

Buna-credință fascinează specialiștii în materia dreptului încă din cele mai vechi timpuri. Departe de a fi clar delimitat, conceptul de bună-credință generează numeroase dezbateri în ceea ce privește definiția, conținutul concret, efectele și funcțiile sale². Nefiind o creație pur juridică, aflându-se o perioadă semnificativă la granița între religie, morală și drept, caracterul polivalent al acestei noțiuni explică interesul pe care doctrina îl arată cu privire la acest subiect. Cu toate acestea, în spațiul culturii juridice române, puține au fost lucrările științifice de amploarea unei monografii care să-i fie dedicate³. Numeroasele articole de specialitate care abordează această temă demonstrează însă interesul juriștilor români pentru acest subiect.

Cicero consideră că „(i)n plus, fundamentul justiției este buna-credință; – adică onestitate și fidelitate față de promisiuni și convenții”⁴. Una dintre cele mai marcante personalități ale perioadei Republicii, ilustrul jurist și orator a trăit și a scris în sec. I î. Hr., fiind asasinat în anul 43 î. Hr. la ordinele lui Antonius⁵. Reperul temporal anterior este important pentru situarea afirmației lui Cicero în contextul istoric și politic de la vremea respectivă. Această viziune avangardistă asupra justiției pe care o propune Cicero va fi validată atât de evoluțiile contemporane lui în societatea și în dreptul roman, cât și de percepția actuală a culturilor juridice moderne. *E.g.*, Codul civil român ridică buna-credință la rang de principiu, introducându-l în partea incipientă, mai exact în Titlul preliminar, Capitolul al III-lea, dedicat interpretării și efectelor legii civile, art. 14⁶. Cu toate acestea, importante nuanțări sunt necesare. În doctrină s-a constatat că, dat fiind caracterul plurisemantic al bunei-credințe juridice, sensul noțiunii trebuie întotdeauna raportat la contextul în care aceasta este plasată de legiutor, jurisprudență sau

² Pentru expunerea pe larg a acestor opinii divergente, a se vedea, între altele: Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules*, Editura Sellier. European law publishers, Munich, 2008, pp. 182 și urm.; Floare M., *Buna și reaua credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun*, Editura Universul juridic, București, 2015, pp. 87-89; Lefebvre B., *La bonne foi: notion protéiforme*, în *Revue de Droit de l'Université de Sherbrooke*, volum 6, nr. 2/1995-1996, pp. 321-354, pp. 340-353, <https://doi.org/10.17118/11143/12878>; Asfar-Cazenave C., *Le nouveau droit français des contrats*, în *Revue Juridique Thémis*, volum 49, nr. 3/2015, pp. 717-756, p. 730.

³ Cele mai ample și mai importante lucrări pe care le-am observat sunt, în ordinea apariției: Gherasim D., *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei, București, 1981; Floare M., *op. cit.*; Pena A., *Buna-credință în jurisprudența română și europeană. Repere teoretice și jurisprudență adnotată*, Editura Hamangiu, București, 2019.

⁴ Cicero, *De officiis*, I, 7.23, traducerea împreună cu Introducerea și Note de A. P. Peabody, Editura Little, Brown and Co., Boston, 1887.

⁵ Ciucă V. M., *Drept roman, Lecțiuni, ed. a II-a addenda, corrigenda et incrementa*, volum I, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2014, pp. 117-118.

⁶ „Art. 14. Buna-credință. (1) Orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile civile cu bună-credință, în acord cu ordinea publică și bunele moravuri. (2) Buna-credință se prezumă până la proba contrară.”

doctrină⁷. Așa cum am afirmat, efortul de a defini conceptul juridic de bună-credință eșuează de cele mai multe ori, rezultatele nesatisfăcând cerințele științifice pentru formularea unei definiții corecte⁸. Acest lucru se datorează într-o măsură semnificativă și alegerii deliberate a legiuitorilor care, din cele mai vechi timpuri, utilizează acest concept datorită flexibilității sale, caracteristică ce se propagă până în prezent. Ceea ce doctrina a reușit să facă, însă, a fost să analizeze diversele ipostaze și aplicații concrete ale noțiunii, regroupând principalele sale înțelesuri. Primul sens constă în necunoașterea unui element de fapt care este apt de a genera anumite efecte juridice (buna-credință subiectivă). Al doilea constă în standardul comportamental al lui *bonus vir*, compus dintr-o sumă de calități morale care se concretizează într-o anumită conduită a subiectului de drept („sub forma intenției drepte, a diligenței, a liceității și a abținerii de la producerea vreunui prejudiciu în executarea obligațiilor, în general, și a contractelor, în special”⁹)¹⁰. Așa fiind, diversele sensuri ale bunei-credințe, deși, în funcție de context pot reprezenta noțiuni juridice diferite, acestea pot fi extrase finalmente din dihotomia sus-amintită, ale cărei elemente, la rândul lor, găsesc rădăcini comune în înțelesurile desluite de jurisprudenții romani.

De asemenea, Codul civil francez, ulterior celebrei Ordonanțe¹¹ care a reformat, între altele, dreptul contractelor consacră buna-credință ca un principiu contractual¹². Aceste observații funcționează ca un argument pentru caracterul esențial, actual și rezilient al conceptului de *bona fides*, care a inspirat jurisprudenții romani, cu mai mult de două milenii în urmă, într-o perioadă de intensă inovare în dreptul obligațiilor și care continuă să inspire legiuitorii contemporani. Există diferențe semnificative între locul pe care îl ocupa și efectele pe care le genera buna-credință în dreptul roman și optica actuală a culturilor juridice de drept continental. Cu toate acestea, influența romanistă este certă și în continuare relevantă, după cum vom observa în continuare.

Buna-credință este ipostaza laică și, ulterior, juridică a noțiunii de *fides*¹³. Originile bunei-credințe, care au fost premisele transpunerii în spațiul juridic a

⁷ Codrea C., *Logică juridică. Curs universitar*, Editura Hamangiu, București, 2023, pp. 126-131.

⁸ *Idem*, pp. 125-126; Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, pp. 150 și urm.; Lefebvre B., *op. cit.*, pp. 323 și urm.

⁹ Baias F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I. (coord.), *Noul Cod civil, Comentariu pe articole*, Ed. a II-a, Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 22.

¹⁰ E. g. Tisseyre S., *Le rôle de la bonne foi en droit des contrats. Essai de l'analyse à la lumière du droit anglais et du droit européen*, Editura Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 2012, pp. 25-26.

¹¹ Ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations.

¹² „Articolul 1104. (1) Contractele trebuie să fie negociate, formate și executate cu bună-credință. (2) Această dispoziție este de ordine publică.”

¹³ Charpentier É., *Le rôle de la bonne foi dans l'élaboration de la théorie du contrat*, în *Revue de droit de l'Université de Sherbooke*, volum 26, nr. 2/1996, pp. 299-320, p. 305.

acestei noțiuni, se află în Roma sec. al VIII-lea î. Hr.¹⁴, atunci când al doilea rege legendar al Romei, Numa Pompilius (se spune că domnia ar fi localizată între anii 715 și 672 î. Hr.)¹⁵, întemeia la Roma cultul zeiței Fides¹⁶. Zeița de origini sabine întrușipează de la începuturile sale valoarea respectului cuvântului dat, loialitatea și încrederea¹⁷. Interesant din acest punct de vedere este și rugăciunea închinată acestei zeițe, care se aseamănă cu un contract prin faptul că se enunță atât ceea ce se cere, cât și ceea ce se oferă în schimb, punând relația dintre om și divinitate sub un virtual semn al egalității¹⁸. De asemenea, localizarea zeiței Fides se consideră a fi în mâna dreaptă¹⁹, formându-se obiceiul străngerii mâinilor drepte de către persoanele care puneau o înțelegere sub protecția acestei zeițe. În această modalitate se anticipează legătură indisolubilă între buna-credință și materia contractelor, într-o formă incipientă.

Pentru romani, *fides* avea și o esențială dimensiune etică, în limitele căreia s-a construit viața socială. Semnificând încredere, loialitate, reciprocitate și intenție dreaptă, *fides* reprezintă o coordonată esențială pentru evoluția raporturilor private (privite din perspectivă comercială și juridică), în condiții de echilibru și echitate²⁰.

Fides, atunci când este preluată în drept, în sec. II î. Hr., se transformă în *bona fides*, păstrându-și sensul consacrat. În acest fel, pretorul începe să sancționeze cu acțiune contractele de bună-credință pentru a oferi o protecție necesară înțelegerilor care nu se circumscriau exigențelor contractelor de drept strict. Aceasta este un moment important în observarea limitelor dreptului tributar unui formalism excesiv, care nu mai corespundea realităților sociale și care nu mai oferea răspunsuri rezonabile necesităților cetățenilor, în special în ceea ce privește activitățile de comerț²¹.

În cadrul acestor contracte, judecătorul avea o foarte largă marjă de interpretare în ceea ce privește aprecierea conținutului contractelor spre deosebire de contractele de drept strict, în sensul în care conținutul acestor contracte se

¹⁴ Valorile morale care, însumate, alcătuiesc nucleul conceptului de *fides* au o proveniență, cu siguranță, mult mai veche și mai diversă. Acestea provin la rândul lor din scrieri, tradiții orale, practici sau ritualuri a numeroase civilizații străvechi.

¹⁵ Collognat A. (dir.), *Dictionnaire de mythologie gréco-romaine*, Editura Omnibus, 2016, p. 73.

¹⁶ Freyburger G., *Étude sémantique et religieuse depuis les origines jusqu'à l'époque augustéenne*, Editura Les belles lettres, Paris, 2009, p. 238.

¹⁷ *Idem*, pp. 231, 239.

¹⁸ Schilling R., *La religion romaine de Vénus depuis les origines jusqu'à l'époque augustéenne*, Editura De Broccard, Paris, 1982, p. 53 *apud* Charpentier É., *op. cit.*, p. 304.

¹⁹ Freyburger G., *op. cit.*, p. 251.

²⁰ Ciucă V. M., *Drept roman, Lecțiuni, ed. a II-a addenda, corrigenda et incrementa*, volum II, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2014, p. 81; V. Hanga, Bob M. D., *Curs de drept privat roman*, ed. a IV-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011, pp. 23-25; Bob M. D., *Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2015, pp. 156-157.

²¹ Ciucă, V. M. *Drept roman, Lecțiuni*, volum II ..., *op. cit.*, p. 423; Bob M. D., *op. cit.*, pp. 156-157.

determina în conformitate cu ceea ce decurge din și este în conformitate cu buna-credință. Se poate observa că buna-credință nu are efecte exclusiv din perspectiva validității sau eficacității contractelor, ci și din perspectiva conținutului acestora²².

Ulterior, părinții Bisericii Creștine au preluat și au interpretat noțiunea de *fides*, pentru a pune bazele principiului *pacta sunt servanda*, care deriva din necesitatea respectării cuvântului dat. Pentru canoniști, nerespectarea cuvântului dat echivala cu un păcat. Acest principiu avea să fundamenteze ulterior paradigma contractuală consensualistă, în anticiparea unei veritabile teorii a contractului, care avea să se formeze în sec. XV²³.

2. Funcțiile bunei-credințe

Pornind de la scopul prezentei analize, anume de a căuta rolul bunei-credințe în operațiunile de interpretare, de hermeneutică juridică, trebuie să ne aplecăm, în mod inevitabil, asupra funcțiilor bunei-credințe contractuale. Am ales sfera contractelor întrucât acesta este spațiul predilect în care buna-credință are un rol esențial, încă din cele mai vechi timpuri. Am observat caracterul prin excelență adaptabil al noțiunii, care nu este mai puțin actuală astăzi decât a fost la Roma secolului II î. Hr., urmând să analizăm efectul concret pe care adoptarea acestui concept în diferite culturi juridice continentale îl are asupra dreptului pozitiv, prin prisma funcțiilor sale.

În acest sens, s-a afirmat în doctrină faptul că teoria „funcțiilor bunei-credințe a apărut ca o încercare de a limita activismul judiciar încercând să concretizeze principiul în dimensiunea sa instituțională și formală”²⁴. Riscul derivă din caracterul vag, adaptabil și impregnat de valori morale (de altfel, esențiale) al conceptului de bună-credință, care poate tenta judecătorul, creând astfel circumstanțe propice unui intervenționism judiciar exagerat. Rolul doctrinei, în efortul de a teoretiza aceste aspecte, este tocmai acela de a clarifica și de stabili întinderea efectelor pe care *bona fides* poate și trebuie să le aibă în dreptul pozitiv.

Identificarea, din punct de vedere teoretic, a funcțiilor bunei-credințe a reprezentat obiectul unor însemnate divergențe în doctrina care s-a aplecat asupra acestui subiect. Majoritatea autorilor apreciază că funcțiile interpretativă, limitativă (sau corectivă), completivă și adaptativă sunt cele care explică și acoperă în mod suficient rolul bunei-credințe în drept²⁵.

2.1. Funcția interpretativă

Prima și cea mai relevantă dintre funcțiile bunei-credințe contractuale pentru prezentul studiu este funcția interpretativă.

²² Bob M. D., *op. cit.*, pp. 153-157.

²³ Charpentier É., *op. cit.* pp. 314-315.

²⁴ Floare M., *op. cit.*, p. 87.

²⁵ Lefebvre B., *op. cit.*, pp. 340-353.

Divergențele doctrinare nu poartă exclusiv asupra împărțirii cvadripartite sus-amintite, ci se extinde și asupra înțelesului fiecărei funcții. O primă explicație a bunei-credințe ca instrument de interpretare pornește de la principiul cvasi-unanim în sistemele juridice de inspirație romano-germanică conform căruia interpretarea contractului trebuie să se facă în conformitate cu intenția reală a părților, în spiritul și nu în litera acestuia.²⁶ În acest sens, o exprimare defectuoasă și lipsită de intenție juridică a părților nu ar trebui să creeze efecte în planul conținutului și executării contractului. În acest fel, intenția reală a părților va prima în analiza unui contract. Optica formalistă care reduce aspectele care au făcut obiectul acordului părților la capacitatea acestora de a le exprima cu cel mai înalt grad de claritate, creează consecințe injuste, contrare bunei-credințe. În această interpretare, buna-credință contribuie la înlăturarea de la aplicare a unor consecințe artificiale și străine voinței părților. După operațiunea de interpretare realizată în acest fel, ar urma interpretarea ce se realizează potrivit bunei-credințe în conformitate cu care elementele contractului vor avea sensul pe care l-ar percepe, în condiții asemănătoare, o persoană rezonabilă.

Într-o opinie ce se opune într-o anumită măsură celei prezentate anterior, „această primă funcție (interpretativă, n.n.) permite judecătorului să examineze conduita părților în executarea contractului pentru a vedea dacă această conduită este în acord cu scopurile pe care părțile nu puteau să nu le atribuie acestui contract în virtutea principiului bunei-credințe”²⁷. De această dată, buna-credință conferă judecătorului abilitatea de realiza o comparație între conduita părților și standardul obiectiv de comportament impus de aplicarea principiului contractual al bunei-credințe la contractul respectiv. În conformitate cu această interpretare, scopul principal nu ar mai fi acela de a determina intenția reală a cocontractanților pentru a înlătura eventuale efecte injuste, ci impunerea unui standard obiectiv de bună-credință care să modeleze executarea contractului. Rolul bunei-credințe s-ar îndepărta de cel de mijloc de interpretare, contribuind nu la clarificarea sau buna înțelegere a contractului ci la o eventuală completare a acestuia cu obligații subînțelese sau o corectare a voinței părților²⁸.

Din perspectiva dreptului pozitiv, Codul civil dedică Secțiunea a 5-a (a Cărții a V-a, Titlul II, Capitolul I) regulilor de interpretare a contractelor. Comparând aceste dispoziții cu teoria universală doctrinară a funcției interpretative a bunei-credințe, expusă parțial în această subsecțiune, observăm că deși există un punct comun ferm, suprapunerea este cel mult parțială. Elementul comun între buna-credință și reglementarea autohtonă în materie de interpretare a contractelor este oferit de rădăcinile principiului de interpretare a convențiilor în spiritul și nu în litera lor, rădăcini care se află în conceptul străvechi romanist de bona fides. În dreptul roman al Epocii străvechi și al Epocii vechi, acordul de voințe al părților

²⁶ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, p. 182.

²⁷ Masse C., *La bonne foi dans l'exécution du contrat - Rapport Général*, în Travaux de l'Association Henri Capitant. La bonne foi (Journées Louisianaises), tom XLIII/1992, Paris, Editura Litec, 1994, p. 244 *apud* B. Lefebvre, *op. cit.*, p. 341.

²⁸ Lefebvre B., *op. cit.*, p. 341.

reprezenta un element secundar, forma contractelor fiind elementul esențial²⁹. Fiind obiect al acțiunilor *stricti juris*, în materia contractelor solemne judecătorul avea o marjă redusă sau inexistentă de apreciere în ceea ce privește intenția părților și alte elemente conexe³⁰. Majoritatea autorilor care se preocupă de dreptul roman agreează că depășirea (bineînțelese, în anumite limite) formalismului vechiului drept se datorează într-o bună măsură argumentelor întemeiate pe valoarea fundamentală a bunei-credințe³¹. Dincolo de acest aspect, art. 1.266-1269 Cod civil nu par să accepte criterii obiective de interpretare ce derivă din buna-credință.

2.2. Funcția completivă

Probabil cea mai disputată funcție a bunei-credințe, funcția completivă, a născut ample discuții în doctrină întrucât reprezintă spațiul predilect al intervenției judecătorești în conținutul contractual.

Funcția completivă a bunei-credințe presupune posibilitatea ca anumite obligații să fie subînțelese celor liber agreeate de părți în conținutul contractului în temeiul autonomiei de voință a acestora. Doctrina le-a numit obligații accesorii, întrucât acestea sunt secundare obligațiilor agreeate de părți și se limitează la a asigura faptul că executarea contractului se va desfășura în condiții ce corespund standardului bunei-credințe. Observăm că, în temeiul bunei-credințe, contractul este completat cu obligații noi³². Efectele acestei funcții se întind atât asupra etapei precontractuale, a negocierilor, cât și asupra fazelor formării și executării contractului.

Funcția completivă a bunei-credințe abilitază judecătorul să altereze elementele contractului, modelând obligațiile părților sau chiar introducând noi obligații, pentru ca acesta să poată produce efectele prefigurate în mod rezonabil de părți la momentul încheierii contractului.³³

Etapa negocierilor precontractuale a fost un timp exclusă din sfera de protecție a relațiilor contractuale³⁴, o primă formă de răspundere aferentă acestei etape și care se întemeia pe buna-credință (*culpa in contrahendo*) fiind introdusă în spațiul german în anul 1861 de Rudolf von Jhering³⁵. BGB-ul german, în vigoare din anul 1900, cuprinde unele prevederi cu privire la posibilitatea reparării prejudiciilor din etapa precontractuală, însă o veritabilă codificare a obligației precontractuale de bună-credință a fost pentru prima dată consacrată în anul 1942, în art. 1337 al Codului civil italian. BGB a receptat la rândul său *culpa in contrahendo* în dreptul contractual abia în anul 2002³⁶. Deși nu exista ca atare în codurile civile respective, dreptul francez și dreptul belgian cunoșteau pe cale jurisprudențială

²⁹ Hanga V., Bob M. D., *op. cit.*, p. 231.

³⁰ Ciucă V. M., *Drept roman, Lecțiuni*, volum I ..., *op. cit.*, pp. 212-214.

³¹ Ciucă V. m., *Drept roman, Lecțiuni*, volum II ..., *op. cit.*, pp. 423-425.

³² Lefebvre B., *op. cit.*, pp. 344-346.

³³ Floare M., *op. cit.*, pp. 87-88.

³⁴ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, p. 185.

³⁵ *Idem*, pp. 185-187.

³⁶ von Hein J., în *Max Planck Encyclopedia of European Private Law*, https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Culpa_in_Contrahendo_in_integrum, accesat în 5.02.2025.

principiul bunei-credințe care se aplica negocierilor precontractuale³⁷.

Culturile juridice de *common-law* fiind în continuare reticente la a permite influența unor concepte etice precum buna-credință asupra acestei faze. Reticența se datorează caracterului specific al negocierilor, în cadrul cărora scopul fiecărei părți este de a obține o poziție cât mai avantajoasă din perspectiva propriilor interese, ceea ce nu corespunde întocmai (cel puțin aparent), unui principiu al bunei-credințe în negocierile precontractuale³⁸. Cu toate acestea, este incontestabil efectul direct pe care modalitatea în care se desfășoară negocierile îl poate avea asupra încheierii și executării contractului. De aceea, acceptând principiul bunei-credințe în materie contractuală este echitabil și firesc ca acesta să fie extins și asupra acestei faze precontractuale. Este însă necesar să se păstreze un echilibru just care să nu submineze mai mult decât este rezonabil libertatea de care părțile se bucură în a căuta să obțină o poziție avantajoasă și conformă propriilor interese.

Începând cu sec. XIX, obligația de a negocia cu bună-credință începe să fie consacrată în legislațiile (sau, dacă nu, cel puțin în jurisprudența instanțelor) europene, ajungând în prezent să reprezinte regula³⁹. E. g., Codul civil român reglementează obligația de a negocia cu bună-credință în două articole relevante. În art. 1170, cu titlu general, se statuează principiul bunei-credințe în materia negocierii, încheierii și executării contractelor. Art. 1183 detaliază acest imperativ în ceea ce privește etapa negocierilor precontractuale. Concret, părțile sunt datorare reciproc să nu inițieze negocierile dacă nu intenționează în mod real să încheie contractul (fără ca acest lucru să se traducă printr-o obligație absolută de a finaliza negocierile prin încheierea unui contract), să aibă o poziție rezonabilă, să contribuie la desfășurarea negocierilor într-un timp rezonabil și să respecte confidențialitatea negocierilor.⁴⁰

Cu privire la etapa formării contractului, obligațiile accesorii au ca scop asigurarea faptului că părțile își vor da consimțământul în cunoștință de cauză și că acesta nu va fi afectat de vicii⁴¹.

Obligația specifică în etapa încheierii contractelor este cea de informare. „Loialitatea la încheierea contractelor impune părților obligația de a se informa reciproc, adică de a prezenta toate datele și elementele necesare pentru formarea în bune condiții a contractului. Îndatorirea de a asigura informarea există în sarcina fiecărei părți în orice contract, atât cu privire la drepturile și obligațiile care se vor naște (și întinderea acestora), cât și cu privire la faptele pe care o parte are interesul să le cunoască, astfel încât să acționeze în consecință.”⁴²

³⁷ Floare M., *Reaua-credință precontractuală în alte sisteme de drept (IV)*, în *Universul Juridic Premium*, nr. 3/2015, p. 1; Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, p. 185.

³⁸ House of Lords, *Walford and others v. Miles and another*, Hotărârea din data de 23 ianuarie 1992, *in integrum*, <https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:0ad63435-bcb7-490f-ab7b-154d9acc497f/Walford%20v.%20Miles.pdf>, accesat în 31.01.2025.

³⁹ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, pp. 185-186.

⁴⁰ Asfar-Cazenave C., *op. cit.*, p. 730; Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, p. 188; Baiaș F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I. (coord.), *op. cit.*, pp. 1312-1313.

⁴¹ Lefebvre B., *op. cit.*, p. 345.

⁴² Baiaș F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., *op. cit.*, pp. 1296-1297.

Etapă executării contractelor este cea în care se vor regăsi cele mai multe aplicații ale principului bunei-credințe. În primul rând, părțile trebuie să coopereze și să colaboreze astfel încât întregul mecanism contractual să se desfășoare în mod optim, cu respectarea rezonabilă a intereselor individuale ale fiecărei părți⁴³. Această obligație trebuie înțeleasă în contextul tuturor principiilor contractuale incidente (cu precădere, autonomia de voință). O parte nu este obligată să își însușească în mod absolut interesul celeilalte părți și să caute realizarea acestuia în aceeași măsură în care caută realizarea propriului interes, însă nici nu va putea să ignore în totalitate interesul celeilalte părți. Obligația de informare subzistă și în această etapă contractuală și este cunoscută, spre exemplu, de legislația franceză. Această obligație impune ca o parte să încunoștințeze cealaltă parte cu privire la informațiile care ar avea un efect determinant pentru partea adversă, fără ca prin aceasta să fie afectată obligația de diligență ce incumbă fiecărei părți⁴⁴. Finalmente, s-a mai enunțat obligația de a face toate eforturile rezonabile pentru a limita o eventuală pierdere a cocontractantului⁴⁵.

În Codul civil, funcția completivă a bunei-credințe își găsește substanța în art. 1170, de unde se deduc principalele obligații anterior amintite. Mai mult decât atât, posibilitatea de a completa conținutul unui contract este recunoscută expres prin reglementarea art. 1272 Cod civil, care face trimitere la echitate ca sursă de obligații contractuale⁴⁶. Acest articol „împregnează contractul incomplet cu valori moralizatoare specifice bunei-credințe, cum sunt loialitatea, prudența, ordinea și temperanța, traduse juridic în intenție dreaptă, diligență, liceitate și absența intenției de a vătăma”⁴⁷.

2.3. Funcția limitativă

Funcția limitativă a acestui principiu are în vedere ipoteza în care un drept contractual al uneia dintre părți, chiar în situația în care ar fi îndeplinit toate criteriile în momentul încheierii contractului, nu mai poate fi exercitat sau nu mai poate fi exercitat într-un anumit mod întrucât din pricina unor aspecte externe sau interne contractului ar cauza celeilalte părți un prejudiciu.

În prezent, în majoritatea culturilor juridice moderne, această funcție a bunei-credințe este îndeplinită prin intermediul instituției juridice a abuzului de drept. Sub imperiul argumentelor ce întemeiau teoria autonomiei de voință, care își găsește originile în Franța secolului al XVIII-lea⁴⁸, abuzul de drept nu putea avea incidență în ceea ce privește contractele, întrucât, așa cum se afirma în doctrină:

⁴³ Baiaș F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., *op. cit.*, p. 1297.

⁴⁴ Asfar-Cazenave C., *op. cit.*, p. 731.

⁴⁵ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *op. cit.*, pp. 188-189.

⁴⁶ Baiaș F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I., *op. cit.*, pp. 1411-1412.

⁴⁷ Gherasim D., *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei, București, 1981, pp. 9-10 *apud* M. Floare, *op. cit.*, p. 88.

⁴⁸ Pop L., *Tratat de drept civil. Obligațiile, volum II, Contractul*, Editura Universul Juridic, București, 2009, pp. 45-53.

„*Qui dit contractuel dit juste*”⁴⁹. Un drept născut dintr-o negociere și, mai mult, dintr-un acord de voințe nu putea fi exercitat abuziv⁵⁰. Această teorie, arătându-și limitele, începe să cedeze din rigoare în favoarea unor principii precum buna-credință contractuală (care apar în acest context ca excepții la regula reprezentată de această teorie), materializată inclusiv în etapa negocierilor precontractuale sub forma culpei *in contrahendo* (începând cu sfârșitul sec. XIX, așa cum am amintit anterior).

Pentru a combate această ipoteză, doctrina⁵¹ a explicat că drepturile sunt în realitate relative și susceptibile de limitări întrucât pot intra în conflict cu alte drepturi legitime și o abordare absolutistă ar crea un blocaj. De aceea, în ipoteza în care imperativele bunei-credințe se opun unui drept contractual, principiul bunei-credințe trebuie să fie preferat în temeiul ierarhiei normelor⁵². Astfel, prin intermediul consacrării bunei-credințe, abuzul de drept integrează principalele culturi juridice moderne. Un exemplu de aplicație a funcției restrictive a bunei-credințe este dat, după unii autori, de sancționarea, în materie contractuală, a comportamentului incoerent⁵³.

2.4. Funcția adaptativă

Cu privire la funcția adaptativă a principiului bunei-credințe, aceasta este incidentă atunci când contextul economic în care trebuie executată o obligație contractuală suferă o schimbare importantă, care creează un dezechilibru între obligațiile părților, una dintre acestea devenind semnificativ mai oneroasă sau mai puțin profitabilă decât contraprestația⁵⁴.

Această definiție se încadrează în ceea ce este cunoscut în majoritatea statelor de drept continental ca teoria impreviziunii. Având în vedere că elementele care produc dezechilibrul contractual sunt exterioare părților, survin în etapa executării contractului și că aplicarea teoriei impreviziunii presupune modificarea contractului pentru a restabili o pondere rezonabilă între obligațiile părților, este ușor de înțeles de ce unele state nu au acceptat această teorie.

⁴⁹ Terré F., Simler P., Lequette Y., Chénédé F., *Droit civil, Les obligations, 12ème édition*, Editura Dalloz, Paris, 2019, p. 34; „Cine spune contractual spune just”, traducerea ne aparține.

⁵⁰ Ghestin J., Goubeaux G., *Traité de droit civil : Introduction générale*, ed. a 3-a, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1990, p. 676 *apud* Lefebvre B., *op. cit.*, pp. 347-348.

⁵¹ Josserand L., *De l'esprit des droits et leur relativité, théorie dite de l'abus des droits*, 2ème éd., Editura Dalloz, Paris, 1939 *apud* Lefebvre B., *op. cit.*, p. 348.

⁵² Cornelis L., *La bonne foi: aménagement ou entorse à l'autonomie de la volonté*, în S. David-Constant (dir.), *La bonne foi*, Editura A.S.B.L. Jeune Barreau de Liège, Liège, 1990, p. 53 *apud* Lefebvre B., *op. cit.*, p. 348.

⁵³ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (coord.), *op. cit.*, pp. 190-194; pentru o analiză amănunțită a principiului necontradicției în dreptul privat, exprimat prin doctrina coerenței (care impune justificări și remedii specifice), a se vedea Codrea C., *Nemo potest venire contra factum proprium. The coherence principle in European contract law*, în Codrea C., *Frusta et Fragma. Essays on European Law*, Editura Hamangiu, București, 2019, pp. 177-198.

⁵⁴ Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (coord.), *op. cit.*, p. 189.

Codul civil român consacră teoria impreviziunii prin art. 1271, reglementând expres posibilitatea instanței de a adapta contractul echilibrând prestațiile părților. Codul civil francez a reglementat instituția cu puțin timp în urmă, prin modificările aduse de Ordonanța nr. 2016-131 din 10 februarie 2016, depășindu-și reticența tradițională și consacrand-o în art. 1195.

Un aspect asupra căruia există consens este acela conform căruia teoria impreviziunii și acceptarea ei în dreptul pozitiv își au originea în principiul contractual al bunei-credințe⁵⁵.

3. Concluzii

După cum am putut observa, funcția interpretativă a bunei-credințe este în prezent contestabilă din pricina suprapunerilor cu funcția ei completivă. Cu toate acestea, nu putem nega contribuția pe care conceptul de *bona fides* a avut-o în formarea regulilor de interpretare a contractelor și nu putem ignora evoluția istorică a funcției interpretative.

La începuturile absorbției în drept a conceptului de bună-credință, această îndeplinea în mod cert un rol interpretativ. În acțiunile *bonae fidei*, așa cum am amintit, judecătorul dobândește o libertate sporită în a interpreta intenția reală comună a părților. Prin inserarea în formula pretoriană a clausulei *ex fide bona*, judecătorul era abilitat să interpreteze conduita cocontractanților în conformitate cu standardul obiectiv al bunei-credințe⁵⁶. În timp, această funcție interpretativă a creat premisele consacrării funcției complete, judecătorul având posibilitatea de a completa cadrul contractual cu obligații noi, deduse din ceea ce părțile își datorează reciproc în temeiul bunei-credințe.

Referințe

- ***, House of Lords, *Walford and others v. Miles and another*, Hotărârea din data de 23 ianuarie 1992, *in integrum*, [on-line].
- Asfar-Cazenave C., *Le nouveau droit français des contrats*, în *Revue Juridique Thémis*, volum 49, nr. 3/2015, pp. 717-756.
- Baias F.-A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I. (coordonatori), *Noul Cod civil, Comentariu pe articole*, Ed. a II-a, Editura C.H. Beck, București, 2014.
- Bob M.D., *Obligația contractuală în dreptul roman cu trimiteri comparative la Codul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2015.
- Charpentier É., *Le rôle de la bonne foi dans l'élaboration de la théorie du contrat*, în *Revue de droit de l'Université de Sherbooke*, volum 26, nr. 2/1996, pp. 299-320.
- Cicero, *De officiis*, I, 7.23, traducerea împreună cu Introducerea și Note de A. P. Peabody, Editura Little, Brown and Co., Boston, 1887.
- Ciucă V.M., *Drept roman, Lecțiuni, Ediția a II-a addenda, corrigenda et incrementa*, volumele I, II, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2014.
- Codrea C., *Logică juridică. Curs universitar*, Editura Hamangiu, București, 2023.

⁵⁵ Lefebvre B., *op. cit.*, p. 352; Floare M., *op. cit.*, p. 89; Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (coord.), *op. cit.*, p. 190.

⁵⁶ Tisseyre S., *op. cit.*, pp. 247-250; M. D. Bob, *op. cit.*, pp. 153-156.

- Codrea C., *Nemo potest venire contra factum proprium. The coherence principle in European contract law*, în Codrea C., *Frusta et Fragmina. Essays on European Law*, Editura Hamangiu, București, 2019, pp. 177-198.
- Collognat A. (dir.), *Dictionnaire de mythologie gréco-romaine*, Editura Omnibus, 2016.
- Cornelis L., *La bonne foi: aménagement ou entorse à l'autonomie de la volonté*, în S. David-Constant (dir.), *La bonne foi*, Editura A.S.B.L. Jeune Barreau de Liège, Liège, 1990.
- Fauvarque-Cosson B., Mazeaud D. (ed.), *European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: Terminology, Guiding Principles, Model Rules*, Editura Sellier. European law publishers, Munich, 2008.
- Floare M., *Buna și reaua credință în negocierea și executarea contractelor de drept comun*, Editura Universul juridic, București, 2015.
- Freyburger G., *Étude sémantique et religieuse depuis les origines jusqu'à l'époque augustéenne*, Editura Les belles lettres, Paris, 2009.
- Gherasim D., *Buna-credință în raporturile juridice civile*, Editura Academiei, București, 1981.
- Ghestin J., Goubeaux G., *Traité de droit civil: Introduction générale*, ed. a III a, Editura Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 1990.
- Hanga, V., Bob M.D., *Curs de drept privat roman*, ed. a IV-a, revizuită și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011.
- Lefebvre B., *La bonne foi: notion protéiforme*, în *Revue de Droit de l'Université de Sherbrooke*, volum 6, nr. 2/1996, pp. 321-354, <https://doi.org/10.17118/11143/12878>.
- Masse C., *La bonne foi dans l'exécution du contrat - Rapport Général*, în *Travaux de l'Association Henri Capitant. La bonne foi (Journées Louisianaises)*, tom XLIII/1992, Paris, Editura Litec, 1994.
- Pena A., *Buna-credință în jurisprudența română și europeană. Repere teoretice și jurisprudență adnotată*, Editura Hamangiu, București, 2019.
- Pop L., *Tratat de drept civil. Obligațiile, volum II, Contractul*, Editura Universul Juridic, București, 2009.
- Terré F., Simler P., Lequette Y., Chénéde F., *Droit civil, Les obligations, 12ème édition*, Editura Dalloz, Paris, 2019.
- Tisseyre S., *Le rôle de la bonne foi en droit des contrats. Essai de l'analyse à la lumière du droit anglais et du droit européen*, Editura Presses Universitaires d'Aix-Marseille, Aix-en-Provence, 2012.
- Schilling R., *La religion romaine de Vénus depuis les origines jusqu'à l'époque augustéenne*, Editura De Brocard, Paris, 1982.